ÇINARALTI

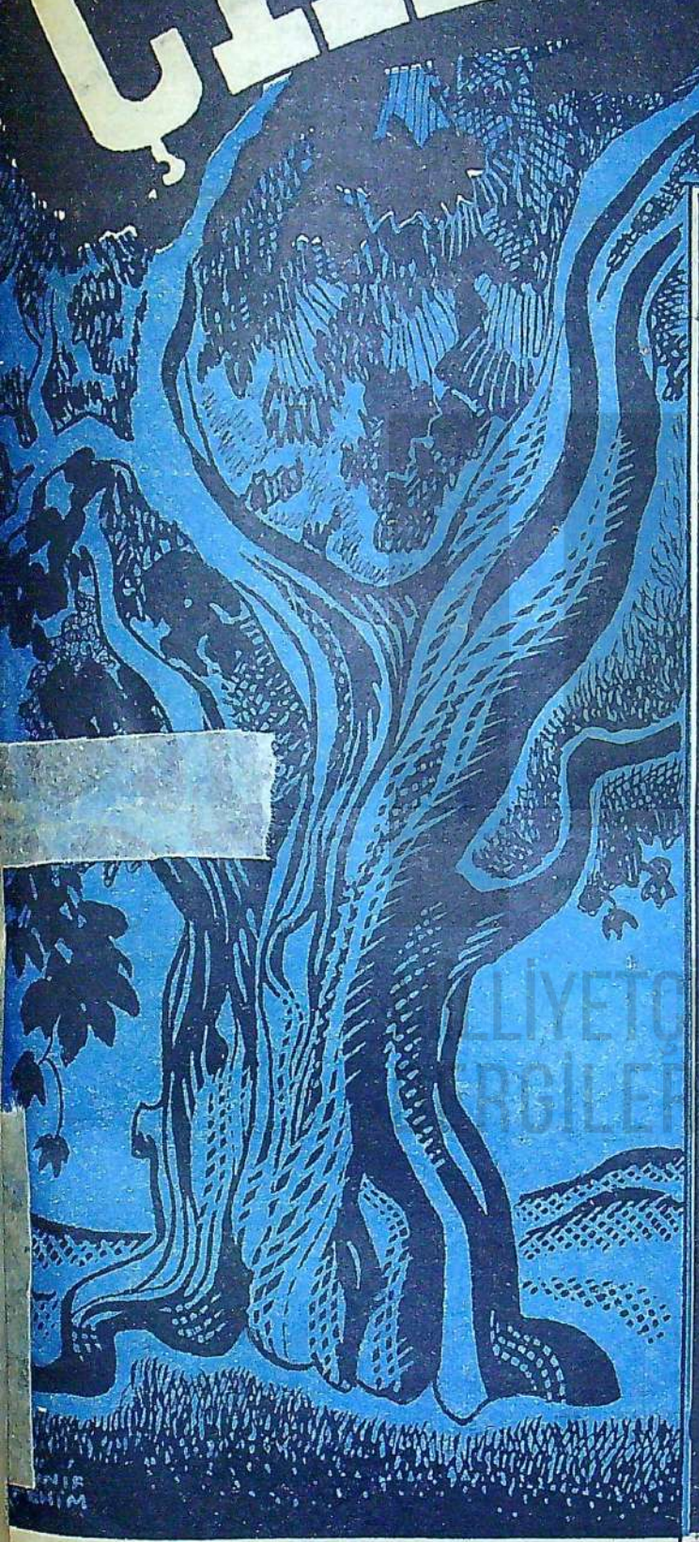

BU SAYIDA :

AVRUPAYA TALEBE GÖNDERMEK MESELESİ
Orhan Seyfi ORHON

OKUMAK
Dr. M. Hakkı AKANSEL

HÜRRİYET ve İSTİKLÂL
***

ALEMDARI TESHİR EDEN KADIN
Adnan GİZ

HECE Mİ? ARUZ MU?
O. S. O.

ÇÖPLER
(Hikâye)
Kadri GÖKALP

Hu!..
Şiir
Zafer ARIKBAĞ

GECE DİLEKLERİ
Şiir
Dündar AKÜNAL

GÜZELLER DİLE GELDİ
Şiir
Halim YAĞCIOĞLU

(Çocuk Adam) tefrikası — Gazeteler Mecmualar — Konuşmalar

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT
MECMUASI

Sayı : 123
Kuruş : 15

52

ÇINARALTI NEŞRİYATI

Yer Yüzünde Türkler

Yazan: *Hüseyin Namık ORKUN*

Türk milletinin yeryüzünde nerelerde, ne kadar olduğunu, bunların adlarını, boylarını, hayatlarını, dillerini, edebiyatlarını, âdetlerini en kat'i vesikalara dayanarak, bildiren bu çok mühim, çok değerli eser

BU PAZARTESİ ÇIKIYOR!

Yaylâ Türküsü

Halide Nusret ZORLUTUNA

En ince, en san'atkâr kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutuna'nın en seçme şiirlerini bir araya topladığı bu eşsiz şiir mecmuasını bütün edebiyat severlere tavsiye ederiz.

Fiatı 50 kuruş.

Satış yeri: İstanbul, ÇINARALTI İdarehanesi.

MASKELER AŞAĞI

«En Büyük Tehlike» nin İçyüzü

Yazan: O. S. O.

Fiatı: 30 kuruş

Dr. ŞÜKRÜ MEHMET

(SEKBAN)

Gureba Hastanesi CİLD ve ZÜHREVÎ hastalıkları sabık hekimi.

Hergün saat 10 dan 16 ya kadar. İstiklâl Caddesi, Ankara apartıman 99 Telefon: 40916.

T. İŞ BANKASI

Küçük Cari Hesaplar

1944 İKRAMİYE PLÂNI

KEŞİDELER : 28 İk. kânun, 2 Mayıs, 25 Ağustos, 1 İk. teşrin tarihlerinde yapılır.

1944 İKRAMİYELERİ :

1 adet ARSA (Ankarada Kavaklıdere'de 1024 M² - İmar adası No. 254 Parsel No. 3)

1	»	2000	Liralık =	2000. — Lira
3	»	1000	» =	3000. — »
4	»	500	» =	2000. — »
10	»	200	» =	2000. — »
10	»	100	» =	1000. — »
100	»	50	» =	5000. — »
150	»	25	» =	3750. — »
300	»	10	» =	3000. — »

Türkiye İş Bankasına para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve faiz almış olmaz, aynı zamanda talihinizi de denemiş olursunuz.

TÜRK EDEBİYATI

ANTOLOJİSİ

Başlangıçtan bugüne kadar Türk edebiyatının aruz ve hece veznile yazılmış en güzel şiirlerini bir araya toplıyan bu eser, pek yakında

ÇINARALTI YAYINI

neşriyatı arasında, çok nefis basılmış bir cilt halinde çıkıyor.

Millî Piyango

Talihinizi denemek için en güzel fırsat (Millî Piyango) biletlerinden hiç olmazsa bir tane almaktır. Bu bilet sizi zengin edebilir. Bu sefer talihiniz olmasa bile bunu almakla memleketinize küçük bir hizmette bulunduğunuzu düşünerek teselli olabilirsiniz.

Hüseyin Namık Orkun

TÜRK EFSANELERİ

Fiatı 50 kuruş

UMUMÎ SATIŞ YERİ : İSTANBUL-ANKARA CADDESİ ÇINARALTI İDAREHANESİ Nº 47

Sahibi: Orhan Seyfi ORHON

Basıldığı yer: 536

Cumhuriyet matbaası — İstanbul

Konuşmalar

Bayan Semiha Özerdem:

— «Söyle niçin» ve «Sanki» isimli iki şiirinizi tetkik ettim. Birincisinde, «çarparak» «takarak» la kafiye olmaz. İlk kıtadaki:

Neden geldin aklıma bu gün hançer takarak

mısraında hiç bir güzellik yok.

Aynı şiirin 2 nci kıtasının ilk iki mısraındaki kafiyeler aynı olduğu halde, üçüncü mısrada değişiyor. Bu da nazım tekniği bakımından kusurludur.

«Sanki» isimli şiirinize gelince.. şöyle başlıyor:

Sanki bir gün gelecek kederle dolacağım
Sanki bir gün gelecek kederle solacağım.

İkinci mısraın kafiye kelimesi müstesna, birincisinin aynı tekrarı. Güzel olmuyor. Sonra ben, birinci mısraı okuyunca, ikinci mısraın kafiyesini tahmin edebiliyorum. Halbuki böyle olmamalı. Güzel kafiye sürprizli olan kafiyedir.

Elem benim gıdammış elemle yaşıyorum.

mısraı, ne kadar çok söylenmiştir. Az söylenmiş, orijinal şeyler bulmıya çalışmalısınız. Fakat acayipliğe düşecek kadar orijinal değil.. Muvaffak olabilirsiniz.

●

Bay İsmail Uslu:

— Şiirinizin ismi «Portre» fakat ben satırlar arasında hiç bir yüz göremedim:

Her gün bir sakiye dardığım bilmez

ne demek? hiç bir şey anlaşılmıyor.

«Aldığın» «saldığın» «kaldığın» gibi son sesli harfleri atarak kelime kullanmak halk edebiyatında kullanılır. Fakat bu kadar çok değil.. Halbuki siz 3 kıtalık şiirde böyle altı kelime kullanmışsınız.

Sonra, «dehr» gibi, «eşk» gibi artık bu gün konuşma ve yazı dilinin dışında kalan kelimeleri niçin kullanıyorsunuz? Çok okumanız ve çok çalışmanız lâzım.

●

Bay Hüseyin Yağcı:

— «Uçalım», «Hayat», «Kimsesizlik» isimli şiirlerinizi okudum. Hepsinde de iyi taraflar var. Fakat kül olarak tam bir güzellik taşımıyorlar. «Kimsesizlik» şiirinizin birinci kıtasının 3 üncü mısraı şöyle:

Şimşeğim, çakanım yok

Halbuki şimşek çakmıya ihtiyaç olmıyan bilâkis bir çakışa verilen isimdir. Şu halde «şimşeğin çakarı olmamak» doğru bir tâbir değil. Aynı şiirin ikinci kıtasının kafiyelerinin, birinci kıta kafiyelerin seslerini vermesi kulağa hoş gelmiyor.

Siz iyi şeyler yazabilecek kabiliyettesiniz. Şiirlerinizi kendiniz de beğendikten sonra bize gönderiniz.. Olmaz mı?

●

Bay A. Kayadibi:

— «Güneş» ve «Sabah» şiirlerinde bir çocuk ruhunun buram buram tüttüğünü görüyorum. Anlıyorum ki daha çok genç, çocuk denecek kadar gençsiniz. Buna rağmen şiirlerinizde yer, yer bir istidadın parladığını farketmemek mümkün değil. Fakat daha fazla olgunlaşmanız, bunun için de şimdilik yazmayı bırakıp okumanız, bol, bol okumanız lâzım. Selâmlar.

●

Bay Cezmi Göksel:

— Mecmuamız ve şahsımız hakkında gösterdiğiniz samimî hislere teşekkür ederiz. Zaten şunu iyi bilin ki «Çınaraltı» sizin gibi gençlerin mecmuasıdır. Maruz kaldığımız bütün güçlüklere rağmen onu yaşatmıya devam edebiliyorsak bu, sizden aldığımız kuvvetle kabil olmaktadır.

Bu günkü şiir dünyası için düşündüklerinizde tamamile hemfikiriz. Fakat bedbin olmayın. Herşey düzelecek ve öz Türk şiiri, halis Türk şiiri yine eskisi gibi hükümran olacaktır.

Şiirlerinize gelince, bazı ufak tefek kusurlarımıza rağmen çalışmakla muvaffak olabilecek bir kabiliyettesiniz. Yalnız şimdilik neşretmek arzusundan vazgeçip, tam bir mükemmelliğe erinciye kadar çalışmalısınız.

«Tarih isterse» isimli şiirinizden hoşuma giden son kıtayı yazmadan geçemiyeceğim:

Tarih isterse eğer bir mucize bir zafer
Türk bileği güneşi yerinden sökecektir
Hayale sığmayacak yapılanlar bu sefer
Başlar taçsız kalacak ve tahtlar çökecektir.

Yalnız bir tavsiyem var. Bu güzel duygularımızı böyle çok söylenmiş bir tarzda değil daha kendinize has bir üslûpla söylemiye çalışınız. Olmaz mı?

S22

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 123 — 29 Sonkânun 1944 Cumartesi

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi, No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı : 15 Krş — Cilt : 6

Avrupaya Talebe Göndermek Meselesi

İYİ FİKİR

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Bizde lâboratuvarları bulunmıyan bazı fen bilgileri müstesna, Avrupaya tahsil için talebe gönderilmesine aleyhtarım. Şimdiye kadar gönderilenlerin bir faydası olduğuna inanmıyorum. Hele, lise talebesi göndermek, bence, felâkettir. Kültürünü henüz kendi dilinde tamamlamamış bir gencin oradan nasıl döneceğini, ne getireceğini düşünmeli! Bu yarım adam, artık ne bizim için bir şahsiyettir, ne de bir müddet içinde yaşadığı yabancı cemiyet için! Onunki kadar çürük bir temel üzerine hangi kültür binası kurulabilir? Yarıda bıraktığından başlayamaz. Bitiremediğini tamamlıyamaz. Eğer kendisini bir gösterişle satmıya çalışmazsa yapacağı bir iş yoktur. Olsa olsa mükemmel bir sinob olabilir.

Avrupaya, talebe değil, mesleğinde temayüz edenleri ve bir şahsiyet sahibi olanları göndermeliyiz. Oradan beklenen tahsil değil, ihtisastır. Güzel sanatlarda, kültürel bilgilerde, daha başka şubelerde liyakat gösterenleri değerlerini çoğaltmak için Avrupaya gönderseydik, zannederim ki, netice başka türlü olurdu. Onlar, daha olgun, daha mütekâmil memleketlerine döneceklerdi. Şahsiyetleri gelişecekti. Yaratıcı zekâları beklediğimiz meyvaları verecekti. Fakat böyle yapmadık. Mümtaz olanları düşünmedik. Elimizdeki talimatnameye uyanları gönderdik. Çünkü istediğimiz şey, bize Avrupadan diploma getirmeleriydi. İstediklerimizi getirdiler. Memnun olduk. Fakat bu memnunluğu sanat ve kültür hayatımız hissetmedi ve bu gidişle de hissedemiyecektir.

Orhan Seyfi ORHON

ABONE ŞARTLARI
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez. Bize neşredilmek üzere gönderilen eserlerden bir telif hakkı istenemez.

Yazan : Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

O K U M A K

İnsan bilmek için değil, var olmak için nura doğru koşar. İnsan nur olmak ister, çünkü nur, ruhtur. İnsan kendi varlığının temelinin ruh olduğunu hisseder, ve çünkü insan kendini tamamen gerçekleştirmek ister.

— Keyserling —

Bundan evvelki bir yazımda, Fransız fikir adamı Conzague Truc'ün (Düşünmeyi bilmek) isminde, bu sene basılmış bir eserinden bahsetmiştim. Bunun (okumak) bahsini gençler için çok faydalı bulduğumdan aynen tercüme edip sunuyorum. Keyserling'in en başa koyduğum fikrini ben ilâve ettim.

Okumak, umumî bakımdan, beynin, fikrin gıdasıdır. İnsanlığın, yazıyı öğrenmesindenberi biriktirmiş olduğu geniş ve istifadesi kolay hazineden, istenildiği anda faydalanmak mümkündür. Okumak, insanı oyalar. Bunun bir tehlikesi vardır ki pek az insan kendini bundan kurtarabilir: Okumak için (biricik cezasız kalan iptilâ) denilmiştir. Hakikaten, okumanın sinsi bir cazibeye malik olması, ve insana dünyayı unutturması, onu, ayıplar sınıfına koyar. İnsan, kendini okumıya verince, derhal, etrafını unutur, her türlü gayreti bırakır. Başka bir zekâ, başka bir muhayyile, kendimizinkilerin yerine geçer, ve, kendi zekâmızın çerçevesi içinde başka bir zekâ işlemiye başlar. Okumak, ince ve efsunlayıcı bir zevk verir, fakat, o nispette de tehlikelidir. Uyuşan, memnun kalan, efsunlanan insan kendini koyuverir. Kendimizin açmak zahmetinde bulunmadığımız bu yolu haddinden fazla bir kolaylıkla takip ederiz; fikirlerden ziyade hayallere ve hikâyelere kapılırız: hikâye, roman, bizi gittikçe tembelleştiren vaziyetlere götürürler. Başkasının eseri, düşüncesi, bizi düşünmekten ve iş görmekten alıkoyar, ve bunun en son haddinde hayalî bir hayat içine gömülürüz, teşebbüs kudretimiz kalmaz, hakikî hayat da bir dumanla örtülür.

Belki, şöyle bir itirazda bulunacaksınız: ya, bizi kızdıran, bize zıt bir şey okursak? Böyle bir okuma uzun sürmez: insan, hoşuna gitmiyen bir okumadan çabuk bıkar. Bir müddet üstünkörü bir ilgi gösterir, sonra hiç ilgilenmez.

Bız, yukarıki satırlarla, okumakta dahi bir disiplin, bir inzibat olgunluğunu, ve (düşünmeyi bilmek) için (okumayı bilmek) lâzım olduğunu anlatmak istedik. Biz, bu bilginin tafsilâtına girişmiyeceğiz. Yalnız, bir kaç temel kaide koyacağız.

Birincisi: (okumak), çoğumuzun yaptığı gibi, bir eğlence, bir vakit geçirme sanılmamalıdır. Okumak, eğlence değil, (gıda) dır. İşte, bu esaslı nokta unutulduğu için, okumanın mahiyeti değişiyor, fenalaşıyor, ve bundan gözetilen fayda da tehlikeye düşüyor. Herkesin okuduğu tarzda okumak, onu, boş vakitlerimizi dolduran bir meşguliyet gibi sanmak, okumayı cevherinden, faziletinden soymak, onu felce uğratmak ve onu tanımamak demektir.

Okumanın sahici mahiyetini anlamak, onun hakikî vazifesini kavramaktır. Okumanın gayesi: düşünceyi, tefekkürü beslemek, beyine, fikrin gıdası olan ve onun, üzerlerinde çalışacağı malzemeyi sokmak demektir. Gıda: bu kelimenin buradaki mânası mecazî bile değildir. Okumak bir gıda olduğu için (hazım), ve bedenimize uygun bir hale koymak (temsil) işlerinin yapılması lâzımdır. Okumak, zihne yabancı unsurlar, yeni yeni bilgiler sokar, ve zihin, bunları kendi örgüsünün içine alır, onlardan, kendine mahsus yepyeni bir kumaş dokur, ve, bu kumaşın içine giren yabancı iplikler, artık, o kumaşın kendinden ayırt edilemez. Bu suretle, okumak, çeşit çeşit malzemeden yapılmış, ve fakat âhenkli bir terkip (sentez) şeklinde, zihnî hayatımızın hamuruna girmiş olur.

O halde: (okumak), ârızî, gelip geçici bir hâdise değil, bir (ihtiyaç), bir (zaruret-mecburiyet) dir. Vücudumuz için maddî gıdalar ne kadar mühim, ne kadar hayatî ise, aklımız için de okumak o kadar mühimdir. Vücut gıdaları gibi, okumak ta, seçilmiş, hazırlanmış, tâbir caizse, pişirilip kotarılmış olmalıdır.

Onun için, herkesin okuduğu, hepimizin yaptığı gibi okumak, sahici okumak değildir: gelişigüzel, tesadüfen okuruz; ihmalci, hevesimize uyarak okuruz, başlarız, bırakırız, unuturuz, hiç derinleştirmeyiz, umumî kavrayış yoktur. Bütün okuduklarımız o âna mahsustur, o ânı aşmaz. Çok zaman da, düşünceye hizmet etmesi lâzımgelirken, fikrin dışında kalır.

Gıda? Evet, fakat bu gıda (mugaddi-besleyici) olmazsa nasıl beslesin? İnsan, okuyucuların o muazzam kalabalığını besliyen bu hoppa ve hafifmeşrep basılmış tonlarca kâğıt dağları karşısında dehşete düşüyor. Aklımızda bunlardan hiç bir şey kalma-

dığına hayret etmemeliyiz: çünkü, bunlar, esasen, hiç bir şey idiler.

Eğer, bu ilmin — çünkü, okumak ta bir ilimdir, bir disiplin (inzibat) tır — yemiş vermesi isteniyorsa, evvelâ, okunacak şeyleri seçmek, intizama koymak, ve bir çeşit usule (metoda) tâbi tutmak lâzımdır. Haddinden aşırı aşikârdır ki, okunacak şeyler arasında şaheserler, büyük kitaplar başlıca yeri tutacaklardır. Onların ihmal olunmasına, veya, yer yoktur diye bir kenara atılmasına göz yumulamaz. Bazı insanlar, safiyane bir edâ ile, (okumıya vaktim yok) derler. Halbuki, yemek yemek için pekâlâ vakit bulurlar. Keza, bazı insanlar da hep hafif şeyler okurlar: çünkü, uzun zaman ve dikkatle okumanın kendilerini yorduğunu, ve hafif şeyler okumakla beyinlerini istirahat ettirdiklerini söylerler. Halbuki, insanın beynine en ziyade sükûnet veren, onu istirahata sevkeden okumalar, onu, dünya kaygılarından kurtarıp daha yüksek kaygılara, hayat endişesinden kurtarıp ölüm endişesine götüren okumalardır. Hakikatte, kendi vaziyetini kavramış olan insan, banka işlerinin sırlarını mütehassıslarına sormaktan ise, bir akıllı kişiye akıl ve hikmetin sırlarını danışmak daha mühim olduğunu bilir. Moris Dekobranın romanlarını okumaya vakit bulduğu halde Eflâtunu okumaya vakit bulamadığından şikâyet etmek tatsız bir şakadır.

Okumak, aklın gıdası ve aklı işletmek için bir vasıtadır. O halde, insan, gelişigüzel bir tarzda, ve yalnız vakit geçirmek için okumamalıdır. Okumak, zekânın gelişmesi için lâzım olan, vakti ve zamanı olan, bir çalışmadır. Okumak, ancak dikkati çekerse ve düşünmiye sebep olursa kıymetlidir. Okumak, vakit geçirmek, eğlenmek değildir. Okunan şeyleri sadece hafızaya emanet etmek te değildir.

Okumak, yabancı bir cevheri kendi cevherimize katmak, ve kendi şahsiyetimizi bir bütün haline getirmektir. Öyle bir bütün ki, onda, dışardan okumakla aldığımız şeyler, kendi cevherimizden çıkardığımız şeyler kadar şahsî olsun.

Okumak hakkında: (ne güzel bir vakit geçirmek) demeyin. Asıl mühim olan, vakit geçirmek değil, (düşünmek) tir. Sadece eğlendirici okumaların da lâzım olduğunu kabul ederiz. Yalnız, şu şartla ki, bu çeşit okumalar insanı tembelliğe alıştırmasın, ve, bu güzel bahane ile, insan kendini tembelliğe kaptırmasın.

Zekâya hizmet eden okuma, her hangi bir fikir veya hayal oyununa kendimizi ihmalkârane bir şekilde kaptırmak değildir. Bu, bizim kabul etmemiz, muayene etmemiz, tenkid etmemiz, bizim kendi cevherimize katmamız için bize teklif olunan bir malzemedir. Bu, yabancı bir hayat hakkında bir vesika, veya, yeni bir görüştür. Ve, onun özünü alır almaz, bizim hayatımızı da beslemiye yarıyacaktır. Onun için, okumak, gayet dikkatle, düşüne düşüne, araştıra, araştıra, ihtiyat tedbirleri ala ala, muayyen bir usul dairesinde yapılmalıdır. Hülâsa, umumiyetle, tefekkür için lâzım olan çalışmada gözetilen kaygıları, vesveseleri, usulü, okumıya da tatbik etmek lâzımdır.

İnsan, okurken, evvelden edinilmiş fikirlerden, kanaatlerden, ve yakasını müellife kaptırmaktan sakınmalıdır. Nefretlerimizi yenmeliyiz, mukavemetlerimizi yumuşatmalıyız, sevinçlerimizi, tasviplerimizi gözetlemeliyiz. Ancak iyice hissettikten sonra takdir veya tekdire karar vermeliyiz. Okumayı, ancak iyice ve sonuna kadar götürdükten, ve kitabın asıl özünü benimsedikten sonra bırakmalıyız. Bundan başka, okumak, içimizde, ilim ve tecrübenin yapmış olduğu eseri aydınlatır, tamamlar ve ona misaller verir, ve hemen onlar kadar ve mutlaka lâzımdır. Elverir ki, onlar gibi anlaşılsın ve idare olunsun. Okumak dahi bir öğretme (tedris) tir. Yalnız, şekli başkadır. Fakat, netice itibarile aynı olmalıdır. Okumak, bir öğretmenden ders almak gibi doğruca tesir yapmaz ve zenginleştirmez; fakat, daha çeşitli, daha süratli, zekâyı müsait bir uyanıklık haline koymıya daha elverişli bir usuldür. Hiç bir şey, insanı, tecrübe kadar açmaz, ve, bazan gaddarane bir şekilde, onun kadar öğretmez; fakat, hiç bir şey de kitaplar kadar aydınlatmaz. En mühim olan cihet, onları iyi seçebilmektir, ve, onların, yolunda bir kullanma için, özlerini alabilmektedir.

Burada, sefaletlerinden kurtulmak istemiyen bazı gayet fakir beyinleri teselli eden bir safsatadan (yanlış fıkırden) de azıcık bahsedelim: İnce ve hassas olduklarını iddia eden bazı insanlar vardır ki yalnız kendi kendilerine yetişmiş olmakla iftihar ederler, ve yalnız kendilerinin farkında oldukları orijinalite (başkasına benzemeyiş) lerini korumak için, hiç bir şey okumadıklarını, kimseye bir şey borçlu olmadıklarını söylerler. Onlar, kendi midelerine, herkesin yediği gıdaları vermiye tenezzül ederler de, kendi zekâlarına, onun mahsulü olmıyan her türlü gıdayı mağrurane bir edâ ile reddederler.

(Devamı 10 uncu sahifede)

Gece Dilekleri

BEN BİLİRİM

Tanrıdan iyi geceler sana,
Bir şadırvanda bir kaç damla su..
Ve sedef kuşlar insin rüyana,
Mışıl mışıl bir çocuk uykusu:

Salkımlarında renk renk buğular,
Hülya yeşeren bir bahçedesin.
Ve sana, gümüş yüzlü kuğular,
Tanrı'dan iyi geceler... Desin.

Dündar AKÜNAL

Hu!..

Durulu, durulu geldim,
Yorulu, yorulu geldim,
Bak boynu burulu geldim,
Derviş pîrim, Yunusum Huuu!.

* *

Aşk adına yanar oldum,
Ben bu derde kanar oldum,
Herdem seni anar oldum,
Derviş pîrim, Yunusum Huuu!.

* *

Kokladım, derdim gülümü,
Azat ettim bülbülümü,
Yoluna verdim gönlümü,
Derviş pîrim, Yunusum Huuu!.

* *

Adımladım yollarını,
Söyler oldum dillerini,
Uzat bana kollarını,
Derviş pîrim, Yunusum Huuu!.

* *

Gel desen de, demesen de,
Bir ses olsun vermesen de,
Aradığını buldum sende,
Derviş pîrim, Yunusum Huuu!.

* *

«Zafer» bir zavallı kulun,
Tuttuğu yol senin yolun,
Uzanmasın ona elin?
Derviş pîrim, Yunusum Huuu!.

Zafer ARIKBAĞ

Ona Emanet

Bu toprak boyuna, derinliğine
su almış demirle geçilmez bir set.
Çünkü bak, göğsünü germiş te yine,
Sınırı kapamış Dağ gibi MEHMET.

Bizimdir bu gökler, bizim bu toprak
üstünde daima gezdik alnı ak,
dünyada iki gün fazla yaşamak
Şereften kıymetli değil nihayet.

Kuranlar olsa da yoluna pusu
MEHMET'in kimseden yoktur korkusu.
Al renkli Bayrağın şanı, namusu;
VATAN'ın varlığı ona emanet.

Süreyya ENDİK

Yazan: Adnan GİZ

Alemdar'ı Teshir Eden Kadın

••••

Rumeli askerleri bir gün Alemdarı silâhsız görünce: «— Yazıklar olsun! — diye dövünmüşlerdi. — Artık bizim Paşa da kadınlar gibi silâhsız gezmeğe alıştı.»

Deli ormanın ünlü pehlivanları gibi, bir zaman en saf ve en cesur Türk yiğitleri Tuna boylarında yetişirdi. İşte Koca Alemdar o saf ve kahraman Tuna çocuklarından biridir. Rusçuklu Mustafa, Kırk ikinci ortanın bayraktarı, Rusçuk âyanı ve Osmanlı sadrazamı iken daima aynı saf ve ulvî ruhu taşıdı, şeref ve erkekliği herşeyden üstün tuttu, daima hile ve riyadan nefret etti.

İstanbulda Kabakçı isyanı çıkıp Üçüncü Selim tahttan indirildiği zaman «Rusçuk yâranı» denen bir kaç İstanbul efendisi Alemdarın yanına kaçmış ve onu ordusile İstanbula gelerek tekrar Selimi tahta çıkarmıya teşvik eylemişlerdi. Alemdarın zaten «Nizamıcedit» padişahına karşı samimî bir sevgisi vardı. Kolaylıkla İstanbula gitmek fikrini benimsedi. Bir gün elini Ramiz efendinin omuzuna koyarak:

— A, be!.. Söyleyin görelim bu işi, — dedi — gidelim İstanbula ka!..

Kuvvetli ordusu ile İstanbula geldiği gün Dördüncü Mustafa onu Davutpaşada karşılamıştı. Gûya Alemdara ayak öptürüldü. Halbuki başta padişah olmak üzere bütün İstanbul onun ayağı altında titriyordu. Ramiz efendi:

« — Padişahı tevkif edelim!» diyordu. Erkek adam:

« — Böyle kahpelikle iş görmek mertliğe yaraşmaz!» cevabını verdi.

Hâlâ bilmiyordu ki devrin İstanbulunda yalnız kahpelik, yalnız hile ve riya ile iş görülür. Selimi tahta çıkarmak için saraya gittiği zaman müthiş bir manzara karşısında kaldı: Selimin bir şilte üzerinde yatan kanlı cesedi! Nasıl kahpe bir tuzağa düşürüldüğünü anlayınca kükredi, köpürdü. Fakat karşısına Dördüncü Mustafanın anası çıkınca sustu, bir köşeye çekildi. Mertlik türesinde kadına cevap vermek faslı yoktu. Selimin yerine, katillerin elinden güçlükle kurtulan ve Osmanlı tahtının tek varisi olan şehzade Mahmuda biat etmişlerdi. Tayyar efendi adında ihtiyar bir saray memuru böyle müthiş bir anda dahi saray teşrifatını bozmak istemiyerek Alemdara, cülûsundan sonra ikramı mûtat olan bir tatlı tuttu. İstanbula ayak bastığı andanberi bin türlü entrika ile karşılaşan koca Rusçuklu artık herşeyden şüphe ediyordu. Tayyar efendi onun tereddüdünü görünce tatlıdan bir kaşık yemiş ve ondan sonra Alemdar kavanozu eline alarak içinde ne varsa silip süpürmüştü. Anberden yapılan bu tatlıdan ancak bir iki kaşık yenir ve bu kadarı bile âsabı son derece tahrik edermiş. Acap bunun bir kavanoz dolusu Alemdarı ne hale getirdi? Tarih, bu hususta bir tafsilât vermiyor.

Fakat ne olursa olsun o artık İstanbulun diktatörü olmuştu. Bir kaç gün içinde şehirde büyük temizleme yapıldı. Payitaht sokaklarında gezen garip kıyafetli Rumeli askerlerinin korkusundan bütün yeniçeri zorbaları bir köşeye sinmişti. Şimdi İstanbulda yeni bir Lâle devri başlamış, zaferden mestolan «Rusçuk yâranı» Alemdarı da aralarına alarak zevke, safaya dalmışlardı. Artık her gece

MİLLİYET DERGİSİ

526

muhteşem konaklarda işret ve sefahet âlemleri kuruluyor, hepsi birbirinden güzel Çerkes ve Gürcü dilberlerinin ağuşunda coşkun saatler geçiriliyordu. Kısa bir zaman içinde bu sefahet iptilâsı o kadar artmıştı ki artık en ağır başlı devlet ricali bile baştan çıkıyordu.

Bütün bu âlemlerin yabancısı olan Alemdar da artık onlara uymuştu. Bu tarihe kadar o tam mânasile kadından uzak yaşamış bir insandı. O devirde Rumelinde sefahet âlemlerine ancak «Gövende» denilen çingene kadınları iştirak ederdi. Gençliğinde Rusçuklu kumandanın bütün eğlencesi bu basit âlemlerden ibaret kalmış, kadın yüzü namına o çingene kadınlarının kirli ve rastıklı yüzlerinden fazla bir şey görmemişti. Şimdi İstanbulun gerçekten seçme, fettan güzelleri karşısında nasıl iradesine hâkim olabilirdi? İşin kötüsü bu âlemlere Alemdarın düşmanları da karıştı. Ona diş biledikleri halde karşısında titriyenler bu zayıf damarından istifade etmek istediler. Artık her gün Babıâliye bir cariye takdim oluyordu. Bu yüzlerce cariye arasında yalnız biri Alemdarın hayatında mühim bir rol oynadı ve onun üzerinde padişahtan çok müessir oldu. Son derece güzel, zekî, işveli bir Gürcü kızı olan bu cariyenin adı «Kamertap» tır. Kabakçı isyanı esnasında Anadolu Kazaskeri bulunan Hafit efendi sürgüne giderken bu cariyeyi Alemdara takdim ederek muvakkaten İstanbulda kalmıya muvaffak olmuştu.

Mustafa paşa bütün Rumeli derebeyleri gibi tepeden tırnağa kadar pürsilâh gezer, konuşurken terkolunmaz bir âdetle gayriihtiyarî silâhına el atardı. Bir çok Babıâli ricalini titreten bu jestten genç padişah ta fena halde ürküyordu. Hattâ cülûs günü ona silâhlarını çıkar diye ısrar etmiş fakat Rusçuklu kahraman:

« — Amcanın yadigârıdır. Çıkaramam!» cevabını vermişti.

Kurnaz Hafit efendi Kamertabı Babıâliye gönderirken « — Ne yaparsan yap,paşanın silâhlarını çıkart!» öğüdünde bulundu. Güzel Gürcü kızı bir hayli tatlı mücadeleden sonra efendisinin dileğini yerine getirmiş ve koca Rusçuklu ansızın düştüğü bu zevk ve şehvet tuzağından silâhsız ve yepyeni bir insan olarak çıkmıştı. Paşalarını bu halde gören Rumeli askerleri hayrete düşerek:

« — Yazıklar olsun! — diye döğünmüşlerdi — artık bizim paşa da kadınlar gibi silâhsız gezmiye alıştı.» Kamertabın zaman zaman vuslat potasında erittiği o metîn ruhu artık her kalıba dökmek mümkün oluyordu. Rusçuklu kahramanın hayat ve felâketinde büyük bir rol oynıyan bu dilber kadın onun ölümünden sonra Osman paşa isminde biriyle evlendi.

Yukarıda anlattığımız vaka Kamertabın Osman paşadan olan oğlu Kazasker Nuri bey tarafından tarihçi Cevdet paşaya nekledilmiştir. Artık Alemdar bu hale geldikten sonra bir köşeye sinen fesat ve irtica mikropları tekrar canlanmıya başladı. Hele büyük bir gaflet eseri olarak Rumeli askerleri memleketlerine iade olunduktan sonra, Alemdar bu ihtilâl ocağının içinde pek yalnız kaldı. Onlar hâlâ muhteşem konaklarda zevk ve sefahetin her çeşidini tatmıya çalışırken, saray dehlizlerinde ve yeniçeri ortalarında kanlı bir oyun hazırlanıyor, geceleyin duvarlara şöyle kâğıtlar asılıyordu:

Rumelinden geldi bir çıtak
Bayram ertesi ya kılıç oynıyacak, ya bıçak!

Fakat iş bayram ertesine kalmadı. Kadir gecesi, «yangın var!» feryatları, top sesleri arasında Babıâli basıldı ve ne kahpe bir oyuna uğradığını anlıyan Rusçuklu kahraman barut deposunu ateşliyerek yine tam bir Tuna çocuğu gibi öldü. Bu suikastte Alemdarın nüfuzunu çekemiyen padişahın da parmağı vardı. O padişah ki, yalnız Alemdarın sayesinde muhakkak bir ölümden kurtulup padişah olduğu halde sırf o mert adamın iyiliği altında kalmamak için, aleyhine hazırlanan suikasde el altından ve seve seve yardım etmişti. Osmanlı sarayının bu kanunlaşmış türesi hiç bir istisna tanımaz, padişah hal' edip padişah tahta çıkaranlar ne olursa olsun yaşatılmazdı.

Bir hükümdar kadar vefasız İstanbul da o mert insanı pek çabuk unutmuş ve o müthiş geceden kalan son hâtıra bir yeniçeri şairinin şu kanlı mısraları olmuştu:

Rumelinden geldi nice bin çıtak
İslambol içinde kanlar akacak.
Kadir gecesinde yediler bıçak
«Kesin kelleleri!» der yeniçeri.

Mustafa paşa kaldı arada
Ocaklı der ki mühür nerede?
Ölmüşse vezir eğer kulede
Leşini sürüyün!» der yeniçeri!

Hasan Adnan GİZ

Güzeller Dile Geldi!

II

Çamurum Karcı Honazdan,
Beni Türk eller yoğurdu.
İbriğim bükülmüş nazdan,
Beni Türk eller yoğurdu.

Ayazda yıldız elene,
Suyuma dua, belene,
Helâl içmeğe gelene,
Beni Türk eller yoğurdu.

Çeşme çeşme, köy köy ırak,
Pınar pınar, dudak dudak,
Omuz omuz gezem bırak,
Beni Türk eller yoğurdu.

Ağzıma yaprak koyalar,
Ziynetim, selvi, oyalar,
İçip suyuma doyalar,
Beni Türk eller yoğurdu.

Halim Yağcıoğlu

EDEBİYAT BAHSİ

Hece mi? Aruz mu?

Yazan : *O. S. O.*

Meşrutiyetten biraz evvel, Selânikte çıkan (Çocuk bahçesi) mecmuası ortaya bir hece-aruz meselesi çıkarmıştı. Mehmet Emin beyin neşrettiği (Türkçe şiirler) in lüzumundan fazla beğenilmesi, asırlardanberi aruz vezninin hâkimiyetine kurulan şiir perisini telâşa düşürdü. Aruzun debdebeli saltanatına alışmış olanlarla, hecenin millî hakimiyetini istiyenler iki taraf oldu. Aruz hatip Ömer Naci, hece namında filozof Riza Tevfik ortaya çıkarak Mücadeleye başladılar. Fakat, mesele bir vezin dâvası olmaktan ziyade üslûp mehareti halini aldı. Her iki kalem sahibi, birbirine nükteler, hicivler, târizler yağdırdı. Ömer Naci, Riza Tevfiği, çaları bozuk asma saatine benzetiyor, o da ona daha güzel bir teşbih bulmıya çalışıyordu ki dönemlikte onlardan aşağı kalmadığını göstermek için Hüseyin Cahit de [illegible] tarafından meydana atıldı. Amma bu sırada Ömer Naci, o devhazmedemiyeceği bir telmih yapmış için saray tarafından mecmua kapatıldı. Heceyle, aruz arasında galip, mağlûp belli olmadı. Meşrutiyette bu mesele bir müddet unutuldu. Aruz istiyen aruzla yazdı, hece istiyen heceyle. Her iki vezin taraftarları arasında bir saldırmazlık paktı yapmış gibiydi.

Ziya Gökalp, yine Selânikte. (Yeni kalemler) mecmuasında yeni dâvasını ortaya attıktan biraz sonra hece-aruz meselesini de kışkırtmıştı. Mücadele bütün şiddetile tekrar başladı. Bu sefer, (hececiler) daha iyi teşkilâtlanmışlardı. Aruzcular belki daha kalabalıktılar, fakat başıbozuk hücumlar yapıyorlardı.

Hece taraftarları durmadan eser veriyorlardı. Ömer Seyfeddin elinde hece vezni bayrağı, sağa sola salıyordu. Aruzda iki kuvvetli muhavardı: Birisi Cenap Şahabeddin, öbürü de Yahya Kemal.

Cenap Şehabeddin yeni lisan gibi hece veznini de kabul etmiyor, aruz vezninin fizik kanunlarile hece veznineden üstün olduğunu ispat etmiye çalışıyordu. Fakat lisan meselesinde de inadına eskiye taraftar olduğu için iddialarına pek kulak asılmıyordu. Yahya Kemal gelince: O, hem Türkçüydü, hem de yeni lisan taraftarı. Yalnız aruz bahsinde onlardan ayrılıyordu.

Ziya Gökalpın buna ne kadar ehemmiyet verdiğini anlatamam. Galiba, Yahya Kemal için:,

«Harabisin, harabati değilsin,
Gözün mazidedir, âti değilsin!»

Nüktesini de bu yüzden söylemişti. Bir gün, bana sulh haberi verir gibi, büyük bir ehemmiyetle, Yahya Kemalin de hece veznini kabul ettiğini tebşir etti. Yeni yetişen gençler hep hece veznine döndüler. Edebiyat kitaplarına hece, (millî vezin) olarak geçti. Aruz vezninin lisanımızın bünyesine uygun olmadığı, (Anadolu, Karadeniz) gibi bir çok kelimlerimizi kalıplarına alamadığı kaydedildi. Yahya Kemal, o sırada pek az şiir yazdığı için, ayda, yılda bir neşrettiği bazı gazeller ve manzumeleri hoş görüldü. Hece vezni katî bir zafer kazanmıştı. Bundan şüphe edilemezdi. Hececilerden Halit Fahri aruza tövbe etmişti amma, Faruk Nafiz büsbütün vazgeçmiyordu. İkide bir, heceyle yazdığı şiirler kadar, belki de onlardan daha güzel aruzla da şiirler yazıyor, millî vezne karşı imanları sarsıyordu.

İş bu minval üzere giderken, yeni yetişen gençler, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Nurullah Ataç'ın da teşvikiyle Yahya Kemalin etrafına toplandılar. Hece-aruz meselesini karıştırmaksızın ona tam bir itaatle biat ettiler. İsmail Habip Sevük gibi kitabında hececilere çok yardım eden bir edebiyat tarihi müellifi de Faruk Nafizin aruzla yazılmış şirlerine hayranlığını açığa vurdu, biraz sonra o da gidip Yahya Kemale biat etti. M. Şekip Tunç tarafından edebiyat Tanrssı mevkiine çıkarılan şaire de bir ilham bolluğu geldi. Arka arkaya çok güzel şiirler neşretmiye başladı. Bu aralık Mithat Cemal Kuntay da, bir çok nefis manzumeler yazdı, eskilerini de retuş ederek yepyeni bir hale koydu. Edip Ayelin Çınaraltında neşretmiye başladığı şiirleri de yalnız aruz veznileidir. Bu günün gençlernden aruz veznini sevenler, öğrenenler, hattâ bununla oldukça düzgün şiirler yazanlar var.

Şu halde yeni bir mücadelenin başındayız. (Hece mi? Aruz mu?) meselesi kendiliğinden tekrar ortaya çıkıyor.

Sanatta veznin ne ehemmiyeti var? sözü pek de doğru değildir. Çünkü aruz sevenlerin ekseriyetle heceden hoşlanmadıkları, heceyi sevenlerin de aruza yan baktıkları meydandadır. Ergeç bir kızılca kıyamet kopacak. Bunu bilmiyormuşuz gibi davranmak, her iki veznin de edebiyatımızda saltanat ve hâkimiyetini kabul etmek mânasızdır. Bir milletin edebiyatında ayunı zamanda iki ayrı sistemde vezin kullanılamaz. Dilin tabiî ve millî vezni ya odur, ya bu. Ancak Halk edebiyatile Divan edebiyatı gibi ayrı ayrı zümrelerin edebiyatı bunu kullanabilir. Fakat bütün kütleye hitap den millî dil teessüs ettikten sonra bu iki vezin sisteminden birisini benimsememiz gerektir. Dilimiz ya ona uygundur, ya, buna. Böyle olunca ya hece vezninin hayatı sona ermiştir, yahut ta aruz vezni (sürviran) halinde devam etmektedir.

İşte, (Çınaraltı) nda bu meseleyi ortaya atmak istiyorum. Bir müddet aruz ve hece taraftarlarının müdafaalarını bekliyeceğim. Bakalım, bu mücadeleye girişmek istiyen kimse var mı? Ne düşündüğümü ben, en sona saklamak istiyorum!

O. S. O.

Matbuat âlemi

Hürriyet ve istiklâl

Yazan : ABDURRAHMAN ÇELEBİ

Bayan Suat Derviş (Niçin Sovyet birliğinin dostuyum?) diye bir broşür hazırladı. Fakat yazık ki bu eser meydana çıkamadı. Çıksaydı, ırktaşlarına karşı taştan daha sert olan bir kadının başka milletler için ne derece şefkatli bir yürek taşıdığını öğrenecektik.

Kitabın yazılmasına sebep şudur: Bir genç muharrir, bayan Suat Dervişin kommünizm için timsah göz yaşları döktüğünden bahsetmiş. İşte buna tahammül edememiş. Çünkü timsah göz yaşları, sahte göz yasları demekmis. Halbuki o Sovyet komşumuz için çok sıcak göz yaşları döküyormuş. Çünkü en halis, en vefalı, en fedakâr dostumuz onun olduğuna kanimiş. Çünkü o memleketteki medeniyete, terakkiye hayranmış. Çünkü gidip görmüş ve inanmış ki, ilim, fen, teknik, refah, fazilet, vatanseverlik, kahramanlık, şefkat, içtimaî muavenet herşey oradadır. O birliğe dahil olanlar, cehaletten, taassuptan, gerilikten kurtuluyorlarmış, insanlığın gayesine kavuşurlarmış yer yüzünün cenneti orasıymış.

Kitap, bu yolda yazılmış bir destandan ibaret...

Doğrusu, tebrık ederiz, komşu bir devletin bu saadete ulaşması elbette bizi de sevindirir. Hattâ ona gıpta bile duyarız. Fakat hepsi bu kadar!

Çünkü Türkiye de bir inkılâp geçiriyor. Bu inkılâp, henüz bu memleketi bayan Suat Dervişin anlattığı gibi bir dünya cenneti haline getiremedi. Yapılacak işlerimiz çok. Başkaları için oturup destanlar yazacak, bol bol göz yaşları dökecek vaktimiz yok. Sevgimizi bu halka vereceğiz; göz yaşlarımızı bu toprağa dökeceğiz...

Bayan Suat Derviş doğru söylüyorsa, sahiden «bir milletin diğer milletlere hâkim olmasına aleyhtar» sa, sahiden «milletlerin kendi mukadderatına kendilerinin hâkim olmasını, müstakil olmasını» istiyorsa, bu duyguyla o derece hayranlığı telif edebilmek biraz güçtür. Çünkü bir milletin hürriyetine bağlı kalmak için ruhî bir istiklâl ister. Millî sevgi rakipsiz ve kıskanç bir duygudur, iştirak kabul etmez. Hem millî bir vicdan sahibi, ne sebeple olursa olsun, ırktaşlarına söğmez.

Bayan Suat Derviş, maddî bir çok sıkıntılar içinde geçirdiğini söyliyerek öğündüğü o, «tertemiz ve apaçık hayatı» le bu yolda mı çalışıyor? Türkiyede, Türkçülük aleyhtarlığı etmek, Türk milletinin hürriyet ve istiklâlini istemek mi demektir? Bu risaleyi de bu maksatla mı yazdı? Öyleyse, kendisini bu dalaletten kolayca kurtarabiliriz:

Bayan Suat Dervişe şunu söylemek istiyorum: Madem ki «Türk milletinin bir çocuğu» yum diyor, öyleyse herşeyden evvel bu milleti sevsin. Hürriyet ve istiklâlimizi hiç bir fikre değişmesin. O zaman kendisile birleşiriz. O zaman başkalarına hayranlığın, başkaları için ağlamanın bir hududu olur. O zaman bu türlü risaleler yazmanın lüzumsuzluğu meydana çıkar. O zaman başka memleketleri istediği kadar gezip dolaşabilir. Oralarda medeniyet bulur, terakki bulur, sanat, fen, ilim bulur. Çalışkanlık, refah, saadet, fazilet bulur. Fakat bir şey var ki onu bulamaz: Türk milletinin hürriyet ve istiklâli!

***

Allah rahmet eylesin!

Mevlânayı Ziyaret

Ölümünün 671. yıldönümü münasebetile

Küçük bir ırmak gibi aktım denize geldim,
Kıymetli bir varlığın önünde dize geldim.

Eserinle gönlümü aydınlattın şâdettin
Ey Konyanın cevheri Mevlâna Celâleddin.

Bir hayal âlemine daldım yeşil türbende
Ateşli mevleviler gibi raksettim ben de.

Duydum ulu kubbede hevenk olan sesini
Sanat, fikir yolunda mihenk olan sesini.

Çağlarken kulağımda ney sesi perde perde,
Bakışlarım eridi renkli pencerelerde.

Gözümü kamaştıran kabrinden taşan nurdu,
Beni aşkın ezelî mayasıyla yoğurdu.

Billûr ihtişamını seyrettim uzun uzun
Mermer basamağından yakut renkli havuzun.

Sütunların ardında gezindim adım adım
Ruh olan benliğimle şîrine kanamadım.

İçtim aşk bâdesini doldun ve taştım bu gün,
Yaklaştım vecd içinde sana yaklaştım bu gün.

Feyzi HALICI

Sohbet

Sâkîye sitem etme boşalmış diye câmın,
Gel sevgili, geç karşıma sohbetse merâmın..

Âvâre başım, dalmaya âmâde dizinde,
Al rûhumu gezdir yine rüyâ denizinde.

Mâhurla sabâ, söyle de son fasla alınsın,
Itrî dedenin neyle Nevâ Kâr'ı çalınsın.

Yaksın yine sönmüşse, buhurdanları âhım,
Varsın uzasın her geceden fazla sabâhım...

Ercümend BERKER

İçimden Sesler

(Bin zevk bir ıstıraba değmez — Michel Ange)

Zevkinle yıkansaydı şu kalbim
Lezzetlere doymazdı gönül. Sen
Âhengine ermezdin o engin,
Rengin denizin, suda yüzerken...

Dert ver bana, dert ver diyecektin
Allahıma yalvarmalarımla...
Bin zevkine kin, neşene kin, kin,
Nefret duyacaktın, şu yarınla..

Nefret duyacaktın şu yarınla;
Hisler sana can vermiyecekti..
Âhenge gönül ermiyecekti;
Nefret duyacaktın şu yarınla...

Ömrün sana nahoş gelecekti
Allahına yalvarmalarınla..
Allahına yalvarmalarınla..
Günler sana boş, boş gelecekti

Adnan BULAK

Dert Yanış

Dertler pâre pâre etti bağrımı..
Lokman gelse, dindiremez ağrımı!
Kahpe felek ettiklerin doğru mu?
Herkes erdi, ben ermedim murada;
Karlı dağlar var.. geçemem; arada!

Bir amansız alev aldım, sönemem!
Pîrim: «Yürü!» demiş, bir yol; dönemem.
Bin yıl yansam aşk oduna kanamam:
Nidem, Tanrım böyle yazmış yazımı..
Her yanan kul, yanmasına razı mı?!

Hazan çöktü; gitti bahar, yaz bitti!
Varlığımdan çok azaldı; az bitti.
Zevkim uçtu, şen günlerim tez bitti:
Günler gider, ben giderim, yol gider..
Bülbül ağlar, bahçe ağlar, «gül» gider!

Erzurumlu Yanık

Yazan: Dr. M. H. AKANSEL

OKUMAK

(Baştarafı 4 üncü sahifede)

Başkalarının tablolarını gidip görmek iğvasından kurtulmak ve kendi tablolarına onlardan bir şey almamak için, bütün resim müzelerini yakmak istiyen, tanıdıklardan bir ressam gibi. Fakat, netice, bu gülünç iddianın ne kadar yanlış olduğunu göstermekte gecikmedi. Ressam, ancak, çok fakir tablolar yapabildi. Bu usulü edebiyata tatbik etmek istiyen edib te ancak çocukcasına bayağı eserler verebilir. Halbuki, asıl üstatlar, başkalarının eserlerini açıktan açığa ve neşe ile yağma ettiler, ve mallarını çaldıkları insanlarınki kadar şahsî kaldılar ve hattâ, bazan, dehalariyle onları geride bıraktılar.

Okumak, kendi zekâmıza hizmet etmektir. Elverir ki, okurken, düşünmek kaygısını unutmıyalım. Okumak, aynı zamanda, kendi benliğimizi mânen arttırmaktır. Gençliğimde beni çok ilgilendirmiş olan Russonun bir fıkrası hatırıma geldi: Bunda, bu fena filozof, şu doğru fikri ileri sürmüştü: (Her okuyuş, okuyanın benliğinde bir değişiklik yapmalı ve ona, daha iyi hareket etmek kararını verdirmelidir).

Ben, bu kararı verdim. Şüphesiz, her vakit bu kararda sebat etmedim. Okumanın verdiği lezzetle kendimi kaybettim, ve okumaktan daha ciddî faydalar elde olunabileceğini bazan unuttum. Fakat, ben, her zaman, okumanın, hayatın çok mühim ve temelli bir parçası olduğuna, hayatın kıymeti olmaktan geldiğine, ve okumanın hayata yardım ettiğine inandım.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Yeni Tefrikamız

Beyaz Selvi

Halide Nusret Zorlutuna

Halide Nusret Zorlutuna'nın (Çınaarltı) için hazırladığı bu çok güzel romanı gelecek sayımızda neşre başlıyoruz.

Yeni Eserler

— Kıvılcım —

Bu, Konyada basılmış, 32 sayfası içinde 24 manzumeyi barındıran ufacık bir şiir mecmuası. Şairi Musafa Yurtsever. Çınaraltı, onun güzel şiirlerinden bazılarını, «Konyalı Âşık Yurtsever» «Kamer Konyalıoğlu» ve hakiki imzası olan «Mustafa Yurtsever» adı altında sayfalarında neşretti.

Bu kitapçığın içindeki 24 parça şiir de bazı ufak kusurlarına rağmen ayrı, ayrı güzel. Bilhassa «Efem» isimlisi en güzeli. Onu aşağıya yazıyorum:

EFEM

En temiz sevgiyi dağlarda ara,
Böyle sakin durmak boştur be Efem!
Arkanı veriver, yaslan dağlara,
Dağlardan başka yer, loştur be Efem!

* *

Kılıçlar, palalar, zağlar senindir,
Asırlar, devirler, çağlar senindir,
Göklere yükselen dağlar senindir,
Atını dörtnala koştur be Efem!

* *

Dağlarda serince rüzgârlar eser,
Gül yüzün o zaman candan gülümser
Gel efem kendini, hürriyete ver,
Hürriyet, bilirsin hoştur be Efem.

* *

Yurtsever hep seni düşünür, anar,
Kaybolduğun için döğünüp yanar,
Kalbinde devasız yaralar kanar,
Çıkıver, gönlümü coştur be Efem.

Görülüyor ki, genç şair «Yurtsever» in şiir anlayışı kadar, nazım tekniği de kuvvetli. Yalnız mânaya ait bazı kusurlar yapıyor. Meselâ «Yürük Efem» isimli şiirinin bir mısrai şöyle:

Yaylâya yel gibi iner dolaşır

Halbuki yaylâ yüksektedir. Oraya inilmez çıkılır. Fakat, şairin bu ufak, tefek kusurlarını da düzelteceği muhakkaktır. Kitaptaki şiirler bunun en kuvvetli delilleridir.

«Kıvılcım» bize her an alevlenmiye hazır, parlak bir istidat karşısında bulunduğumuz hissini verdi. Mustafa Yurtsever'in hakikî Türk şiirini yaratacak elemanlardan biri olacağına şüphemiz yoktur. Kendisini tebrik ederiz.

Z. A.

SEÇME SÖZLER

Fazilet menfaatlerin çarpıştığı yerde meydana çıkar. M. Morgan

Uyumak için edilen gayret uykuyu kaçırır. Alain

Bir kadını tezyif eden şiir güzel olamaz. Jean Moréas

Mahçupluk kendinden korkmak ve kendinden utanmaktır. Alain

Kendimizi ölüme alıştırmak için her dakika ölmekte olduğumuza dikkat etmemiz kâfidir. A. Rabbe

Mühim olan ömrün uzun olması değil, iyi geçmesidir. Sénèque

Ah ve figan etmek, dövünmek, kadınlara bile yakışmaz, nerde kaldı ki erkeklere yakışsın. Çiçeron

Hergün son dakikalarını yaşadığını düşünen adama ömür kısa gelmez. — S. Bernard

Doğmanın zorluğunu hissetmiyen adam ölmeninkini de duymıyacaktır. Bacon

Ölüm, koyunlarını kaybetmiyen iyi bir çobandır. Alphonse Rabbe

Ölümden korkmıyan delilerle çocuklardır. Sénèque

Telkin kuvvetine, zannedersem, deha derler. Alain

Kusursuzdur diye düşündüğü şeyden memnun kalan kimse ahmağın biridir. — Alain

Hiç gülünç mevkie düşmemiş olan adam gülmesini bilmez. Alain

Dünyanın bugünkü halini gören geçmişi, geleceği, herşeyi görmüş demektir. A. Rabbe

Vücudumuzun infisah ve inhilâl zaruretile mücadelesi bir nevi uzayan ölüm demek değil midir? Saint Grégoire

Lekesiz ölen bir adama ağlanmaz, ömrü senalarla yâdedilir. Sénèque

Herşey söylenmiştir. Fakat hiç bir şey anlaşılmış değildir. Alain

Uzun süren zevk ve safa hayatı kısaltır. S. Chrysostôme

Ölümüne vatandaşlarının gözyaşı döktüğü adamın ölümü en güzel ölümdür. A. Rabbe

GAZETELER VE MECMUALAR

Ülkü mecmuasının son sayısında, M. Emin Erişirgil, «Ziya Gökalp» başlıklı ve büyük Türkçüyle bir çatı altında tedrisat yapmanın verdiği selâhiyetle onun şahsiyetini belirtecek bir sıra makalenin ilkini yazıyor.

Değerli muharrir ilk Darülfünunun (yıl 1915) ıslahiyle yazısına başlıyarak, ıslahat projesini gözden geçirdikten sonra Ziya Gökalpla tanışmalarına geçiyor, ve ilk tanışmada üstadın kendisine söylediği, kıymetli sözleri, not defterinden aynen yazıyor.

Aradan bu kadar zaman geçtiği halde, hâlâ ibretâmiz olan bu sözlerin hepsini alıyoruz.

Ziya Gökalp diyor ki:

«Bizde Tanzimattanberi hiçbir filozof yetişmemiştir. Felsefe meraklıları da gerçekten filozofun ne olduğunu bilmiyorlar. Filozof kendisine göre bir meslek sahibi olur. Şunun veya bunun, şu veya bu mesele için ileri sürdüğü nazariyelerini belliyen adama filozof denemez.

Felsefe mesleklerinden materyalistler ve mekanistler âlemde bütün olup biteni madde kanunları içine sokarlar. Bir kısmı onları, en sonunda hayat kanunlarile izaha çalışırlar

Ruhçu denilen bir kısmı da bütün gerçeklerin kökünü ruh vakalarında görürler. Âlemdeki realiteleri böyle birbiri içine sokmıya çalışmak yanlıştır.

Bu felsefe mesleklerinin güttükleri yolun doğru olmadığını en çok sosyoloji ilmi meydana vurmaktadır. Çünkü sosyoloji ilmi sosyal gerçeklerin öz kanunları olduğunu ve bu kanunların sosyal realitelerin dışındaki vakaların gözleminden çıkan kanunlara irca edilemiyeceğini göstermiştir.

Onun için zamanımızın filozofları sosyoloji ilmini ortaya koyduklarına dayanarak bir dünya görüşü vücuda getirmelidirler.

Türk milleti böyle filozoflara muhtaçtır. Çünkü bu gün Türk cemiyetinin içinde yaşadığı türlü buhranlar onu Şark medeniyetinden Garp medeniyetine, Ümmet nizamından Millet nizamına geçmekte olmasından doğuyor. Bu geçiş devirlerinde görülmesi zarurî olan buhranların, türlü ikiliklerin sebeplerini gösteren ve arta kalma olanlarla gerçekten yaşıyacak değerleri meydana koyan sosyoloji ilminin bildirdiklerine uygun bir dünya görüşü, bir felsefe sistemi, düşünceleri, duyguları birleştirir; aydınların yüreklerinde duydukları buhranları giderir, milletin ülküsünü şuurlu hale sokar.

İşte Türk aydınları kendilerine gerçekten önder olabilecek böyle filozoflara muhtaçtır. Bu fakülte onları yetiştirecek bir çare olmalıdır. Ancak o zaman vazifenizi görmüş olursunuz.»

Bütün güç şartlara rağmen yaşamıya uğraşan bir mecmuada, «Verim» de M. A. G. «Mesut Cemilden soruyoruz» başlıklı yazıda, eski bestelerimizin uyuşturuculuğundan, melânkolik bir ruh atmosferi yaratmasından bahsediyor ve ne tam Garp müziğine ne de tam Divan müziğine bağlanmanın doğru olmadığından bahsederek diyor ki:

«Herşey önümüzde, elimizdedir. Felâketler sınırlarımızın dışında kaldı. Hürüz, müstakiliz, vatanımız bizimdir, toprağımıza biz sahibiz, memleketi biz idare ediyoruz, kimseye minnetimiz yok, yalnız kendi kuvvetimize inanıyoruz, bahtiyarız. Bu mesut havanın içinde nasıl sesleneceğiz? Böyle ağlıyarak mı, «Hiç gün görmedim..» le mi? «Saçlarına bağlanarak» mı? Bu hava ile mi neşeleneceğiz ve hayata daha çok çalışma azmile atılacağız?

Ulusun güzel sanatlar sayfasında Rüştü Şardağ'ın «Küçük noktala-

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz.)

malar» başlıklı yazısı var.. Edebiyat dünyamıza bakıp ta, insan o muazzam imlâ kaidesi hercümercini görünce, istiyor ki bu yazı her eli kalem tutanın masasında gözünün görebileceği bir yerde bulunsun.

Yazıda küçük noktalama işaretlerinin büyük öneminden kısa fakat özlü bir surette bahseden muharrir yazısını şöyle bitiriyor:

«Küçük noktalama işaretleri bazan cümle boyunca dizilmiş suur taşıyandırırlar. Bazan bu işaretlerden bir tanesinin eksik olmasile ortaya çıkıveren üzücü hal bütün bir gecemizi, hattâ pek çok günlerimizin sayılı saatlerini doldurur.. Her zaman için duygular ve fikirler arasına katışan noktalamalar bütün güzel ve çirkin yazıların talihini hazırlar durur.»

●

SEÇME SÖZLER

Gülmek istiyen adam bile bile haksızlık etmeği göze almalıdır. Alain

Şairlerin çoğaldığı muhitlerde kalite azalır. Conzague Truc

Yatağa düştükleri zaman etrafındakiler tarafından ölecekleri ümidi beslenmiyen kimseler pek azdır. Emerson

Doğru olan şey insanın inandığı şeydir. R. de Gourmont

Her büyük eser şürle fikri mezcedendir. Alain

Daima sizin fikrinizde olan adama itimat caiz değildir. Fénélon

Beni kendisini okumağa mecbur eden kitaba hayranım. Jean Rostand

Sürü otladığı müddetçe niçin çayır değiştirmeli! E. Langlois

Sevinçlerimiz yağmurun kirleteceği, rüzgârın yapraklarını dökeceği çiçeklerdir. R. de Gourmont

Dikkat et ki iskeletinin ilk çukuru vücudun olmasın: Spor yap! Girandoux

Muvaffakiyet şans ile, liyakat te muvaffakiyetle elde edilir. Etienne Rey

HİKÂYE

ÇÖPLER

Kadri GÖKALP

Gece karla karışık bir yağmur yağdı. Bu karın başlangıcı demekti. Netekim gece yarısından sonra fırtına durdu, hava ağırlaştı, kar, mutat sessizliği ile etrafı kaplamıya başladı.

Şehrin dış mahalleleri, harabelikler, kışın ne olduğunu çok iyi bilen bu kulübeler, herşeyden habersiz en tatlı uykularındaydılar. Gözlerini ilk açan dört kişilik bir aile oldu. Bir karı koca ve odanın diğer köşesinde uyuyan çocukları. Baba, uyanınca, ince yırtık bir yorgan altında birbirine sarılmış çocuklara seslendi:

— Ali, kalk oğlum!

On bir yaşına yeni basan Ali pişkinlikle her sabahki manevralarından birini çevirdi. Babasının tekrar seslenmesine fırsat vermeden:

— Kalkıyorum!

Dedi ve dağılan uykusuna kavuşmak için yanında hafifçe hırlıyarak uyuyan kardeşine daha çok sokuldu.

O iyi biliyordu ki cevap alan babası yorganın dışına çıkardığı başını daha fazla üşütmeden içeri sokacak, uyuyacaktı. Böylece kendisi de uyumak için biraz zaman kazanacaktı. Gerçe buna uyku denmezdi. Babası da ikinci uykusunda onları hâlâ uyur görünce işin rengi değişirdi amma ne zararı var ki..

Dediği gibi de oldu. Başını yorganın altına sokan adam yarım saatlik bir uykudan sonra gözlerini açınca onları uyur buldu. Fakat nedense her sabah yaptığını tekrarlamak istemedi. Yüzünü ekşiterek ayağını yorganın dışına çıkardı ve Aliyi sarstı.

— Alili, Alili. Yeter çocuğum. Sabah olalı kaç saat oluyor? Bu kadar uyku yetmez mi? Haydi evlâdım, haydi tekmeyi yemeden sıçra!

Ve çocuğun hâlâ kıpırdamadığını görerek:

— Ulan köpoğlu tekmeyi küfürü kendine kahvaltı mı edindin?

Diye kükredi ve onu şiddetle sarstı.

Biraz evvel tatlı tatlı uyuyan bir çocuk numarası yapan Ali birden kalktı ve vakit geçirmeden giyinmiye başladı. Çünkü bunlar artık kendi menfaatleriydi. Soğukta çıplak durulmazdı. Ona zor gelen zaten buydu. Eğer sıcacık bir odaları olsaydı babasının kalk demesine lüzum kalmadan kalkardı fakat nerede.. Bütün yaz uğraşarak biriktirdikleri bir kaç tezeği tasarruf ederek yakmak mecburiyetindeydiler. Erken kalktı diye bir kişi için ateş yakamazlardı. Bereket uykusu kaçan babalarının sebebiyle bu sabah bütün aile erken kalktı. Anneleri ateş yakmak için ev arkasından tezek getirmiye gitti ve ilk müjdeyi getirdi.

— Kar yağmış.

— Kar mı? Ooh ne güzel. Sokakta oynarız.

Bu, Alinin sekiz yaşındaki kız kardeşi Emineydi. Tezeklerin üstünde odaya gelen karları almak için seğirtti, babasının sert bakışlariyle karşılaşınca durdu.

Uykusunu alamıyan adam durmadan söyleniyordu:

— Biz de bunları gûya para kazanmıya gönderiyoruz. Tevekkeli değil, bir kutu hayatı iki günde zor satıyorlar. Onlar sokağa satışa değil oynamıya çıkıyorlar. Ulan bana bakın! Yaptıklarınız çok oluyor. Böyle giderse hayat kutusunun başınıza geçtiği gündür. Göreyim sizi. Akşama bu kutuyu bitirmeden eve gelmeyin.

Bakışlar Alinin üzerindeydi. Fakat bunlar onu asla korkutmuyordu. Sokak onu pişirmişti. Hayatlar ister satılsın, ister satılmasın baba onları eve alırdı. Onun asıl canını sıkan şey dünkü hesaplardı. Yirmi beş kuruş açığı vardı ve bu parayı yazı turaya vermişti. Kız kardeşi de biliyordu. Babası akşam yaptığı gibi şimdi de onları, hele kızı tazyik ederse mesele meydana çıkacaktı. Hatırına gelen başına gelmişti bile. Babası kardeşinin üzerine kadar eğilmişti.

— A Allahın belâları nasıl oluyor da yirmi beş kuruş kaybediyorsunuz? Gözleriniz havada mı? Cepleriniz mi delik? Söylesene kız! Bir şey alıp yediyseniz söyle de hiç olmazsa canın yanmasın. Ha? Öyle bir şey mi yaptınız?

— Almadık.

— O halde ne yaptınız? Bu hayatları size ziyafet çekmek için mi alıyorum? söylesene kız!

— Şey.

— Ha..

— Şey sokağında..

— Nerede?

— Şu Yüksek kaldırımın arka tarafında.

— Orospuların yanında mı? Ulan orada işiniz ne? Ha.. Anlat, anlat.

— İşte orda Ali yazı tura oynadı. Saffet abla kovmasaydı daha çok oynıyacaktı.

— Kumar ha?. İtin yumurcağı.

Ve Ali inatçı bir keçinin böğrüne atılan tekmelerin iki misli ağır bir kaç darbe yedi. Babası daha yarım saat söylendi. Söylendikçe sinirleniyor, sinirlendikçe Aliyi küçük odada kovalıyordu. Anne araya girmemiş olsaydı Alinin yediklerinin sonu gelmiyecekti. Bütün bunlara rağmen Ali derin bir nefes almış, memnundu. Çünkü artık korkusu kalmamıştı. Bu mesele nasıl olsa bir gün duyulacaktı. Biran evvel olup bitti işte.

Sabah olmuştu. Kar yağmıyordu. Kalın bir sis her yeri kaplamıştı. Ali ve Emine son talimatı alıyorlardı.

— Bana bakın, son defa söylüyorum: On para noksan getirirseniz kemiklerinizi kırılmış bilin. Bir daha eve de almıyacağım. Sonra «Yüksekkaldırıma uğramak yok. Anlaşılmış mı? Şimdi tutun yolu bakayım.

Koltuğunda kutu ile Ali ve kız elele çıktılar.

Anneleri, sesi sadası çıkmıyan bu hasta kadın evin küçücük penceresinden onlara uzun uzun baktı.

Çocuklar kalın sis arasında birer hayal gibi kayboldular.

Evin bu iki fedaisi uzaklaşınca anneleri, odanın küçük penceresinde can sıkıntısını gidermek için dışarısını seyreden babaya akşam gördüğü bir rüyayı anlatıyordu.

— İki tane yavru kuş, diyordu, odamıza girmişler, tutmak istedim ateş dolu mangala düştüler. Ben de kaçmasınlar diye siyah tavayı üzerlerine kapadım. Hayırdır inşallah.

***

Ali ve Emine Karaköy tramvay durağı önünde uzun müddet dolaştılar. Ara vermeden bağırdılar fakat satış çok azdı. Sabahtanberi on hayat satmışlardı. Bu on tanenin sekizini Emine satmıştı çünkü asrî dilenciliği daha iyi becerebiliyordu. Şimdiye kadar yarım kutuyu geçerlerdi fakat babalarının sözü hatırlarından çıkmıyordu. «Sonra, o Yüksekkaldırıma uğramak yok». Baba onların bütün satışı orada yaptıklarını, orda yerleşen o çürümüş insan artıklarının kalblerinde kalan bir parçacık sevmek hissini bu çocuklardan esirgemiyerek, hatır için hayat yediklerini nereden bilecekti? Oraya gitmekten başka çare yoktu.

Gittiler. Onları hakiki çocukları gibi seven Saffet isminde geçkin bir kadının çalıştığı evde her zamanki iltifatlarla karşılanmadılar çünkü Saffet ablaları hastaymış fakat satışları yerinde gitti. Yarıyı geçmişlerdi. İyice de bir ısınmışlardı. Alinin hatırına güzel bir fikir geldi. Geçen günkü acıyı çıkarmak. Yazı turaya verdiği yirmi beş kuruşu fazlasiyle kazanmak. Sobanın yanında oturan Emineye uzun uzun baktı ve:

— İyice ısın.

Dedi. Sokağa çıkınca fikrini izah etti:

— Bana bak! Sen çok aptal bir kızsın. Böyle devam ederse seni yanıma almıyacağım. Babama söyliyeceğim sana da bir kutu hayat alsın, satamazsan her gece dayak yersin. Sersem kız orda oturduğumuz müddetçe sekiz on herif geldi. Onların yakasına yapışsaydın «Amcacığım benden hayat alsana, haydi amca bu güzel kızın hâtırı için iki tanecik al ne olur» deseydin kızların önünde foya vermemek için bal gibi alacaklardı biz de on beş yirmi fazla satmış olacaktık.

— Sen niye yapmadın?

— Bana ne bakıyorsun ben yapamam ki. Bana kimse acımıyor. Hem sen kızsın, kadın milletindensin. Erkekler size daha çok para veriyor. Sokakta nasıl yapıyorsun? Amma sen burada sıcak soba başına oturunca kendini hanım evlâdı yahut Anastasya annenin kızı zannediyorsun. Benim elimden gelse sokaklarda enayi gibi hayat satacağıma cebime koyduğum sekiz on taneyle dünyanın parasını kazanırdım. Şimdi bunda da iş yok ya. Görmüyor musun sokaklar senin gibi kızlarla dolu. Artık foyamız meydana çıktı size de acımıyorlar. Şimdi yapacağımız iş nedir biliyor musun?

— Ne?

— Şu şey.. Hani sokak köşelerine oturan kadınlar var.. Kucağına bir kaç çocuk alıyorlar. İşte onlar gibi..

— Dileneceğiz mi? Ya babam işitirse?

— Aptal nereden işitecek. Hem şimdiye kadar yaptığın ne sanki? Para verip te hayat almıyan kaç kişinin arkasından: «ya hayatı al, yahut ta paranı geri al» diye bağırdın?

— Fakat ben dilenemem. Utanırım.

— Haydi aptallığı bırak. Zaten tanıdıkların göremiyeceği yerlere gideceğiz. Şunu da evvelden söyliyeyim: Eğer kumarı söylediğin gibi bunu da babama söylersen kemiklerin: evvelâ ben kıracağım. Haydi yürü.

İşlek bir sokağın başına geldiler. Ali Emineye duracağı yeri gösterdi, söyliyeceklerini tekrarladı.

— Gözlerini yaşartacaksın, ellerini koltuklarının altına sokmıyacaksın ki soğuktan morarsınlar. Zarar yok. Sonra ısınırsın. Her önüne gelenin yanına sokulacaksın «Amcacığım ne olur bana kırk para ver. Anneciğim çok hasta. Babam yok. Ekmecik alacağım. Ne olur amca?» diyecek ve ağlar gibi yapacaksın. Şimdi unutmadın ya? Eğer biraz fazla toplarsak simit alırız. Şöyle sıcacık dumanları tüten birer simit. Haydi kardeşim. Korkma.

Emine yerine giderken Ali ona şefkat dolu gözlerle baktı ve tekrarladı:

— Ellerin daima dışarda dursun, burnunu çek, gözlerini yaşart. Ve elindeki şeker kutusunun kapağını açarak.

— Hayaaat!

Diye var sesiyle bağırdı.

Hayat onun yırtık paçalarında yerlere sürünüyordu.

Tam bir saat Ali köşedeki yerinde önüne gelenin yüzüne bakarak «Hayat» diye bağırdı. Emine her geçenin arkasına takıldı. Biri hiç bir şey satamadı. Diğeri sekiz kuruş zor toplıyabilmişti. Ali haklı olarak isyan etti.

— Gördün mü? diyordu, sen kuru bir dilencilikle sekiz kuruş topladın ben onlara üstelik bir de hayat vereceğim halde sekiz kuruşluk satış yapamadım. Fakat zarar yok. Yapacağımız işler henüz bitmedi. Sen çok üşüyorsun değil mi? Hastalanıyor musun? Hastalanmıyorsun? Biraz daha fazla üşürsen hastalanırsın? Hayır değil mi? Çünkü biz böyle havalara alışığız. Evde üşür de sokakta üşümeyiz. Şimdi benle gel!

Bir kaç sokak ötede yolun bir kenarına büzülmüş, kucağına da memede bir çocuk almış dilenci bir kadın gördüler. Ali uzaktan onu işaret etti.

— Bak, dedi, şu kadını görüyor musun? Onun yanına gideceksin. Geçenlere neler söyliyorsa sen de aynını ezberliyecek ve arkalarına takılacaksın. Onlar ister sana ister kadına acısınlar. Seni onun kızı zannedip parayı sana verirler. Yalnız.. Şu hırkanı da çıkarsan.

— İstemem çok üşüyorum.

— Sana bir şey olmaz dedim ya. Hem de unutma ki sıcacık bir simit..

Eminenin karnına dokunan bu söz hırka çıkarmak değil, istese ona takla da attırabilirdi.

(Lütfen sahifeyi çeviriniz)

Tunadan Ayrılış

Yeniden düşerken ayrılığına,
O akşam yahmadı sade dışımız.
Önünden son defa geçerken Tuna,
Ne kadar hazindi ayrılışımız.

Titreyen sesimde o eski çağlar,
Kızaran yamaçlar içimde kordu. —
O akşam ufkunu süsleyen dağlar;
Doğduğum yerleri andırıyordu.

Hamdi IŞIKLI

MİLLİYETÇİ DERGİLER

Dilenci kadın, yanında peydahlanan, her tarafı morarmış, bu küçücük kıza bakarak gelen geçene bol bol dua okudu.

— Efendiler! Başınızın gözünüzün sadakası olsun. Evlâdım aç. Allah çoluk çocuğunuzu esirgesin. Rabbim kimseyi öksüz bırakmasın.

Emine bu bir sürü duayı küçücük zihnine nakşetmiye uğraşırken kadının yalvaran titrek sesi onu merhamete getirdi. Annesini hatırladı ve ona acıyarak baktı. Üzerindekiler birbirine eklenmiş paçavralardan ibaretti. Çocuğu çuval parçalarına sarmıştı. Köşesine öyle büzülmüş, vücudu öyle titriyor, sesi öyle zayıf çıkıyordu ki, Emine onun neredeyse bayılacağını sandı ve yanına geldiğine pişman oldu.

Kızın kendisine baktığını gören kadın sordu:

— Senin anan baban yok mu?

— Var.

— Niye sokakta dolaşıyorsun? Eve gitsene! Efendiler bir kuruşcuk verin. Allah kimseyi karda kışta sokakta bırakmasın. Açlıktan efendiler.. Nerede oturuyorsun? Kız dilin mi tutuldu? Yoksa?..

Kadın hatırına gelen, fakat işine gelmiyen bu son düşünceyi zihninden çıkarmıya uğraştı Kızın ona hiç zararı olmuyor, bilâkis faydası dokunuyordu.

Şimdiki halde hakikaten öyleydi. Biraz sonra Eminenin hâlâ yerinden kıpırdamadığını gören Ali, işittirebilmek ve cesaret vermek için yakın sokularak:

— Hayaaat!

Diye bağırdı ve bakan Emineye gözle işaret etti. Yine harekete gelmediğini görünce işi kurnazlığa döktü. Kutuyu arkasına saklıyarak hayalleri içini sızlatan sıcak simitler satmıya başladı.

— Simiiit, sıcak sıcak dumanı tütüyor simiiit.

Simit sesi kulaklarında çınlıyan Emine cesaretle geçenlerin önüne çıktı.

— Efendiler! Başınızın gözünüzün sadakası olsun. Evlâdım aç. Allah çoluk çocuğunuzu esirgesin. Rabbim kimseyi öksüz bırakmasın. Ne olur kırk para..

Böylece oldukça bir yekûn topladı. Daha da toplıyacaktı. Fakat nerdeyse yerinde bayılacak olan o kadının gözlerindeki baygın bakış kayboldu, zehir gibi parlıyan iki göz peydahlandı, titremesi durdu ve eğer Emine kaçmamış olsaydı onu ayağının altında ezecekti.

— Kız bana bak! Burdan defol bakayım.

— ?...

— Sesini de çıkarmıyor. Yumurcak defol diyorum yoksa seni şimdi ayağımın altında ezerim.. Efendiler kırk para.. Beni yerimden kaldırmadan git yoksa.. Efendiler masuma acıyın. Kız sen daha mı duruyorsun?

Çocuğa verdiği kirli memesini içeri sokmıya lüzum görmeden Emineyi iki sokak ileriye kadar kovaladı.

Dünkü acının iki kuruş fazlasile çıktığını gören Ali işi kâfi buldu, ordan ayrıldılar. Vakit oldukça ilerlemiş, onlar henüz öğle yemeği yememişlerdi. Emine dilendiği müddetçe hatırından çıkarmadığı şeyi söyledi.

— Simit ne zaman alacağız?

— Simit mi? Alacağız amma ben başka şey düşünüyorum. Bu yirmi yedi kuruşu fazla olarak babama götürsek, dünkü çocukları görerek parayı istedik desek daha iyi olmaz mı?

Soğuktan dişleri birbirine vuran kız:

— Hayır, ben simit isterim, dedi. Sen istemezsen alma. Paranın yarısı on beş kuruş eder. Onu bana ver.

— On beş kuruş mu? Tam on iki buçuk eder fakat hepsini vermek olmaz. İstersen beş kuruş verirm.

— Dilendiğimizi babama söylerim ama.

— Söylersen yalnız beni mi dövecek? Sana bir şey yapmıyacak mı? Vay kız vay. Sen açıkgöz bir aptalsın. Yalnız unutma ki ben de köpek gibi açım. Olmaz diyorum amma sıcak bir simit gözümde tütüyor. Onun için meraklanma. Alacağız. Günde üç defa yemek güzel bir şeydir. Gel bakalım şöyle bir kenara.

Ve rüzgârın nispeten hafifletiği bir duvar dibine çökerek simit paralarını ayırdılar.

İşte bu dakika Ali simit paralarını tamamlamak için cebinden bir kuruş daha çıkarırken dörde katlı incecik bir kâğıt lira karlar üzerine düştü, rüzgârla açıldı ve hiç kimsenin gözüne ilişmeden sessiz sadasız uçtu.

— Gel bakalım şimdi!

Köprünün altına gittiler. Nefeslerle ısınan bekleme salonlarından birinde, dışarda başlıyan kara ve şiddetlenen fırtınaya bakarak simitleri tatlı tatlı yediler. Bir kaç hayat da sattılar. Bu satış ve odanın sıcaklığı onları akşama kadar orada tuttu. Hava kararmıya başlayınca Emine sabırsızlandı.

— Eve gidelim.

— Dur şimdi gideriz.

Ali de bunu düşünüyordu. Hayatları bitmemişti fakat satışları iyidi. Oturduğu yerde paraları çıkarıp bir günlük satışı hesaplamıya koyuldu. Böylece gider gitmez babasına «İşte şu kadar sattık, bu kadarı kaldı, işte sattıklarımızın parası» diyecekti. Fakat bütün cepleri altüst ettiği halde o incecik kâğıt lirayı bulamadı.

— Emine! Bir lira kaybetmişik sakın sende olmasın?

Emine de her tarafı araştırdı. Yoktu

— Şimdi eve nasıl gideriz?

Bu mühiş bir şeydi. Yeni bir kutu kayat almak için sermayeleri bile kalmamıştı. İkisi de ağlamıya başladılar. Emine hırkasının yeni ile göz yaşlarını ve akan burnunu siliyordu. Ali, kirli yüzünde iz bırakan yaşları silmek lüzumunu duymuyordu bile. O, bu bir lirayı nereden ve nasıl bulacaklarını düşünerek hazin hazin iç çekiyordu. Ah şimdi şurada bu kadar oturan vardı. Hepsi de iyi giyinmiş zengin insanlardı. Bunlardan biri ağlayışlariyle alâkadar olsa, çıkarıp bir lira verse ne güzel olurdu. Bu fikir Aliyi, oturanların teker teker yüzüne baktırdı fakat nafile. İhtiyar bir kadıncağızdan başka kimse sormadı. O da ah vah ederek kuru nasihatlerle işin içinden çıktı. Bir aralık iyi giyinmiş, gözlüklü bir ihtiyarla uzun müddet bakıştılar. Galiba oluyordu amma yine olmadı. Karşılarında oturan iki gencin konuşması onların bütün ümitlerini kırdı.

— Böyle azizim, diyordu, dilencilik bir hârika oldu. Herifler Amerikada milyarder oluyorlar. Ben bunların yaşındayken gece sokağa çıkmak değil ya, evin bahçesindeki yüz rumaraya gitmiye korkardım.

Ali bu milyarder kelimesinden bir şey anlıyamamıştı amma her halde iyi bir şeydi. Ah.. şimdi keşke şu Amerikada olsaydı. Bin bir düşünceyle vakit geçirdiler. Nihayet kararını verdi.

— Kalk!

Çıktılar. Dışarıda fırtına ve soğuk son haddini bulmuştu. Zor yürüyorlardı.

— Abiy eve gidelim!

— Gitmiyeceğiz.

— Nerede yatacağız ya?

— Buluruz. Hem sen şu ağlamayı kes bakalım.

— Saffet abladan bir lira istesek vermez mi acaba?

— Belki verirdi amma o da hasta. Biraz çabuk yörü!

Yüksekkaldırıma çıktılar. Parlak vitrinler ve bir sürü insan arasında titriyerek dolaştılar. Ali burada aradıklarını bulamadı. Daha doğrusu o aradıklarının ne olduğunu bile bilmiyordu. Apartman kapılarının merdivenleri rüzgârsızdı fakat orada da sabah beklenemezdi. Soğuktan yüzleri morarmıştı. Zor adım atabiliyorlardı. Üstelik öyle de uykuları gelmişti ki.. Daha yukarı çıktılar. Artık evlerden ümitlerini kesmişlerdi. Karşılarına yol kenarına bırakılmış teneke bir arabacık çıktı. İki kişiyi rahat rahat içine alabilecek bu çöp arabasının üstü de kapalıydı. Düşünmeden içine girdiler. Ali ustalıkla kapağı kapadı. Teneke o kadar soğuktu ki evvelâ oturamadılar. Biraz sonra buna da alıştılar çünkü vücutları uyuşmuştu. Birbirine sıkıca sarıldılar. Uykusuzluktan göz kapaklarını zor kaldırıyorlardı. Bir uyuyabilselerdi, bu geceyi bir atlatabilselerdi yarın belki bir şey yapabilirlerdi. Nihayet uyudular.

Tatlı rüyalar içinde, sıcak odalarda, yemek sofraları başında sefil ruhlarını doyurarak, hayat kutularını dünyaya emanet bırakarak yeni bir hayata göç ettiler.

Dondular.

***

Ertesi sabah, hâlâ devam eden, kar ve fırtına arasında yaşlı bir çöpçü havaya, hayata, dünyaya küfürler savurarak bu sabah her nedense fazla ağırlaşan arabasını dermansız kollariyle çöplüğe doğru sürdü.

Kadri Gökalp

ÇOCUK adam

Tefrika No. 26

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

MÜTAREKE

Annem düşünüyor:

— Hükûmet maaş veremezse ne aparız?

Babam cevap vermiyor, sade sourtuyor. Bana bakıyor. Ben cevap riyorum:

— Hiç!

***

Sabah gazetesinde bir muharrir, arb mücrimlerimizin cezalandırılası için ateş püskürüyor. Bunlarn bir kaçını asarsak müttefikleri emnun edecekmişiz!

***

Tramvayda bir vaka sinirlerimi zdu. Meclise gidiyordum. Bir Rum likaryası, biletçiye bir yarım lirak uzattı. Biletçi:

— Bu geçmez!

Dedi.

— Neden? Sizin para meğil mi ?

— Evet ama, bunun yarısı baş. Numaraları birbirine uymuyor!

Palikarya, hiddetle yarım liraı aldı, parça parça edip suratına at-

Tramvaydakiler, bunu görmek için pencerelerden dışarıya bayor.

***

Çengelköyündeki evimizi sık sık iyada görüyorum. Satmamışız! Oada oturuyoruz. Uyanınca üzülüyom. Keşke İstanbula taşınmasaydık. şke Meşrutiyet ilân edilmeseydi! eşke harbe girmeseydik! Keşke hiç, iç, hiç bir şeyimiz değişmeseydi!

***

Bu gün, Tevfik paşa kabinesi eceisi feshetti. Artık işim kalmadı. ndıklıdan İstanbula dönüyorum. öprüde Ömer beye rasgeldim. Sivil yinmiş. Elbisesi vücuduna uymaş, öyle tuhaf olmuştu ki...

— Beyefendi, yazık oldu, paralarımız yandı!

Dedi.

— Evet, dedim, öyle oldu, fakat siz benden çok zarar ettiniz: İki yüz lira!

— Ah, beyefendi, keşke iki yüz lira olsaydı. Sizden sonra ben üç yüz liralık daha satın almıştım.

— Vah, vah... Çok para! Beş yüz lira kadar zarar ettiniz demek.

— Dahası var: Benim sizin gibi elli liram da yoktu. Hepsini kasadan aldımdı.

— Ey, sonra?

— Sonra iş meydana çıkar gibi oldu. Evi satıp ödedim, fakat vazifemden de istifa ettim.

— Şimdi ne iş yapıyorsunuz?

— Hiç. Anadoluya gideyim, diyorum, fakat bilmem ki, ben oraya gidince, bu sefer de bir harb çıkıverir.

Zorla gülümsedim:

— Yok, yok Ömer bey, artık harb filân çıkamaz. Neyle harbedeceğiz ki?

— Evet, ama, siz benim talihsizliğimi bilirsiniz. Mütareke nasıl çıkıverdiyse, harb de öyle çıkar!

Onu teselli etmiye çalıştım. Ayrıldık. Fakat ben de onun gibiyim. Köprüden gelip geçenlere bakıyorum. Başlar düşük, suratlar asık. İsteksiz adımlarla yürüyorlar. Onlar da bizim gibi. Sanki hiç sonu gelmiyen muhacir kafileleri müttefik gemilerindeki topların gösterdiği taraflara doğru karşılıklı akıyor. İstanbula taşındığımız günü hatırlıyorum! İşte o ilk insanların muhacereti! Büyük tabiî âfetlerin bir meçhule doğru sürüklediği adamlar... O gün, duyduklarımı bu gün de duyuyorum. Benim için hiç bir şey değişmedi. Hep aynı yadırgayış, hep aynı meçhul yolculuk! Aradaki fark, şimdi kendimi daha çocuk, daha zayıf, daha himayesiz bulmamdan başka bir şey değil. Otuz sene süren bir masal yaşadım. Bağda Hacı babanın dizinde dinlediklerimin güzelliğini bulamadan otuz sene süren bir masal. Orada, Çakal dağının arkasından inanılmayacak bir büyüklükte ay doğar, kurbağaların bir şerit gibi uzanan seslerine yılanların ıslıkları karışırdı. Burada da, Halicin üstünde büyük yangınlar çıkararak kocaman bir güneş batıyor, denizdeki müttefik gemilerinin akşam kampanaları duyuluyor. Fakat bir hayal âlemini rüyalarımıza sokan göz kapaklarımızın yavaş yavaş kapanışındaki o ruh sükûnundan artık eser yok.

Bir saltanatın hikâyesi böyle mi biter? Bir milletin varlığı böyle mi tarihe karışır? İçimde, büyük hanımın İstanbula göç ettiğimiz gün ağlayan sesini duyuyorum ve onu dindar bir huşu ile tekrarlıyorum:

— Allah encamımızı hayretsin!

S O N

Kulaktan Kulağa

ORHAN SEYFİ ORHON

Orhan Seyfi Orhonun günün vakalarına dair yazdığı fıkraları, istihzaları, hicivleri, tenkidleri bir araya toplıyan bu kitabı okuyunuz!

Fiatı 50 kuruş

TARİHTEN Fıkralar

Toplayan: Salâhattin Güngör

Tarihteki bütün meşhur simaların bazı vakalar üzerine söylediği nükteler, fıkralar, şiirler...

Fiatı 50 kuruş

Umumî satış yeri:

İstanbul Çınaraltı idarehanesi